

ДИНАМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СИМПТОМОКОМПЛЕКСУ КРИЗИ ВХОДЖЕННЯ В ДОРОСЛІСТЬ (ДІВЧАТА)

За результатами емпіричного дослідження в руслі концепції симптомокомплексів вікових криз висвітлюється структура та зміст окремих базових симптомів кризи 23 років, або кризи входження в дорослість, у дівчат. Характеристики її симптомів є провідними пізнавальними орієнтирами перебігу вікового розвитку порівняно з суміжними стабільними періодами та попередніми віковими кризами (передусім кризою 17 років), а також потенційно наступними віковими кризами. Такі симптоми визначають вікове місце особистості у віковому розвитку, що є необхідною умовою доказового диференційованого індивідуального соціального впливу на особистість в конкретному віковому інтервалі.

Ключові слова: входження в дорослість, криза 23 років, переживання, симптом.

Постановка проблеми. Симптоматика кризи входження в дорослість, або кризи 23 років, є не лише необхідною умовою її розрізнення із суміжними стабільними (юнацький вік і період дорослості), та попередніми кризовими періодами (криза 13 років і криза 17 років), а також доказом природовідповідності, циклічності вікового розвитку, що дозволяє зіставляти та прогнозувати його особливості на основі зіставлення з конкретними, а не декларативно презентованими, віковими інтервалами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми продовжуємо виклад інформації про психологію переживань вікових криз, започаткованої в авторських публікаціях, розміщених зокрема у збірниках психології творчості Інституту психології НАПН України [2–5] з посиланнями на тематичні наукові уявлення українських [6; 7] і російських учених у руслі (І. Малкіна-Пих, В. Слободчиков) різнопланових досягнень генетики та психогенетики [1].

Виокремлення раніше нерозв'язаної проблематики. Як і в попередніх публікаціях, незмінною для нас залишається теза, доведена не лише теоретично, а й перевірена емпірично в лонгitudному дослідженні: кожна вікова криза має власний симптомокомплекс переживань, що засвідчує в особистості наявність внутрішньої логіки вікового розвитку у будь-яких соціальних умовах [2].

Мета статті: доведенні ідеї існування гендерних характеристик кризи 23 років (у руслі авторської концепції симптомокомплексів вікових криз: для порівняння в попередніх матеріалах ми розглядали аналогічну симптоматику в юнаків).

Виклад основного матеріалу (умовні скорочення: ПРП – провідна рейтингова позиція; р.в. – річний вік; РП – рейтингова позиція; рр. – роки).

Спочатку, аналогічно як в юнаків, нагадаємо емпірично встановлені у дівчат базові симптоми цієї кризи (зміст окремих симптомів частково проаналізований: визначення, структуризація, особливості взаємодії, властивості тощо) [3–5].

1. Позитивні симптоми: 1) типові: гордість за власні досягнення, уміння самооцінювати, уміння самоконтролю, переживання власних успіхів чи невдач, прагнення до самостійності, старанність, оптимізм; 2) супутні (домі-

нування сили над частотою виявів, за винятком відповідальності, організованості, уміння співпрацювати): уміння співпрацювати, домагання ролі дорослого, організованість, відповідальність, упертість як наполегливість.

2. Негативні симптоми: 1) типові: блок АС (активне самоствердження у взаєминах): дратівливість, хитрість, індивідуалізм, пристосовництво; блок ПС (пасивне самоствердження у взаєминах): зарозумілість, заздрість, корисливість; 2) супутні (домінування сили над частотою виявів, за винятком недбалості): недбалість, зухвалість, байдужість, лихослів'я.

Як типовий симптом, *прагнення до самостійності* має домінантні взаємозв'язки з типовими позитивними, особливо з умінням самооцінювати, старанністю і негативними симптомами, особливо з хитрістю, крім дратівливості (зворотні зв'язки). Незначущі – із заздрістю і корисливістю. Є одним з найбільш стабільних симптомів, відображенням поступового прагнення до справжньої самореалізації у будь-яких умовах: «залежність все ж колись зникне, у першу чергу – фінансова». У 19-20 рр. продовжує зростати. Має стабільні вияви з 18-19 рр. (4 РП – після старанності, гордості за власні досягнення, уміння співпереживати), відображаючи черговий, проте малоконфліктний етап уникнення залежності від дорослих: «не ті роки, щоб конфліктувати, як раніше», «час уже порозумнішати». Звикання до цієї думки разом з усвідомленням часто нереальної самостійної самореалізації, бо така ситуація влаштовує через особисту комфортність («їм хочеться, то хай вирішують, аби мені було добре», «менше «напружуватись»), призводить у 20-21 р.в. до незначного зменшення симптому, але на тлі уповільнення в розвитку інших позитивних симптомів він не лише не втрачає впливовості, а й стабілізується (2 РП – разом зі старанністю та гордістю за власні досягнення). В оточення складається враження, що не реалізація прагнення до самостійності навіть не переживається. Насправді це ненавмисне маскування через послаблення потреби «комусь щось доводити, бо все одно даремно». Надалі його домінування в цій тріаді демонструє відсутність у симптому слабкої вікової ланки (таку стабільність у ситуації зниження, а не зростання виявів має лише старанність, що, імовірно, є умовою її можливого прогресування). Наприклад: після 22 р.в. він стрімко зростає, зберігаючи попередню РП, але вже відтіснивши старанність. Незначне зростання залишається після 23 р.в. без втрати цієї РП (після старанності). Отже, досягнення 21-22 рр., наближаючись до виявів 19-20 рр., є вирішальними у розвитку.

Із супутніх позитивних симптомів *відповідальність*, яка у 19-20 рр. є незначною, займає передостанні РП, що є результатом комфортності у відносинах, які не ініціюють самостійне розв'язання проблем. Тенденції розвитку відповідальності схожі з організованістю: вона так само не афішується, виявляючись передусім у покладанні на власний досвід та запереченні чи ігноруванні досвіду дорослих («відповідальність перед самим собою»). Здійснюється спроба створити власні зразки, які можуть не збігатися із загальноприйнятими нормами. Наприклад, у виконанні «свого» розпорядку дня, аргументах доведення самостійно розпочатої справи до логічного закінчення. Як наслідок, 19-20 р.в. – це пошук одночасно ефективних засобів самореалізації і на-

копичення помилок, потенційних розчарувань, що формує нестійку динаміку відповідальності. Наприклад, у 20-21 р.в. як оптимальному вона стрімко прогресує (5 РП – після прагнення до самостійності, гордості за власні досягнення, старанності, уміння самоконтролю) і може всіляко афішуватися («відповідальність для себе» та «інших»). У разі невдач після 22 р.в. потенційним є повторний спад (як у 19-20 рр.), або розмежування «відповідальності перед самим собою» і «відповідальності перед іншими», або «гра на публіку», тобто відповідальність усвідомлюється як необхідний і важкий життєвий атрибут. Надалі потенційно очікується повторне зростання, яке перевищує вияви 20-21 рр. з втратою 5 РП через стрімке зростання іншої позитивної симптоматики: стає прихованою («відповідальність перед собою»). Також втрата РП спричиняється схожими тлумаченнями, як в організованості. Вислів «Хто везе, того й поганяють» означає вияв довіри у вчасному і якісному виконанні обов'язків, але без морального і матеріального задоволення.

Упертість як наполегливість постійно перебуває в оберненій залежності від впертості як неслухняності. Має чітку тенденцію до зростання за винятком 21-22 р.в., де збільшуються невдачі при досягненні самостійно мотивованої мети. Тоді тимчасове зростання у 22-23 р.в., яке зумовлене спробою уникнення менторських пропозицій оточення, означає повернення до виявів 20-21 рр.: розчарування від невдач, спричинених переоцінкою власних можливостей. Як наслідок, формується переконаність в ефективності авторитарних відносин, тому важливо розмежувати в невдачах власний внесок і внесок оточення. Найбільша у 23-24 рр. як повторна, але тепер вища критична спроба самостійно досягти успіху. В оцінці досвіду інших передбачає зростаючу критичність. Надалі прогнозується поступове зростання симптому вже з істотним впливом на симптоматику, що досі був відсутній.

До фонових (нетипових) позитивних симптомів належать зокрема *уміння співпереживати*. У 19-20 рр. вони незначно знижується: бар'єром можуть бути успіхи нереферентного оточення, а не його невдачі на тлі домінуючих переживань власних успіхів чи невдач (3 РП – після старанності й гордості за власні досягнення). Стає більш вибіркоким, але неприхованим, спрямовується на приятелів. Однак поступово знижується, започатковуючи несприятливу динаміку, наприклад: у 20-22 рр. стрімко регресує, що виявляється в нездатності, але частіше – відсутності бажання брати участь у розв'язанні проблем навіть того оточення (передусім ровесниць), до якого в недавньому минулому були небайдужими. Причина – суб'єктивна несприятлива інтерпретація їх ставлення до себе в разі потреби в розумінні. Це негативно впливає на почуттєву сферу: уміння співпереживати стає менше публічним, більше прихованим навіть для референтних осіб, швидко трансформується в постійну звичку невтручання, спроможну оперативно блокувати навіть активне бажання допомогти на основі постійного порівняння себе з оточенням (співпереживання «з оглядкою»). З 22-23 рр. можлива активізація публічного вміння співпереживати як результат аналізу власних життєвих ситуацій. Здебільшого це лише епізоди, які блокуються вже стійкою звичкою невтручання, і спрямовуючись лише на найбільш близьких собі осіб.

Дитяча безпосередність продовжує знижуватися, чітко розмежовуючись для найближчого оточення та інших осіб. Така тенденція прогресує до 22-23 рр. Показник прагнення до інтимно-особистісного спілкування. З 19-20 рр. «безпосередність для інших» стрімко спадає, ставши найменшою у 20-21 рр., і навпаки: «безпосередність для найближчого оточення» стабілізується. Одночасно раціоналізується почуття дорослості як остаточне усвідомлення незворотності виконання фіксованого кола неминучих обов'язків. У 22-23 рр. можливе зростання «безпосередності для найближчого оточення» як реакція на життєві розчарування, викликані самотійними вчинками, власними життєвими відкриттями, які стали для самих себе новиною в життєвому виборі.

До основних виявів негативного типового симптомокомплексу належить передусім *присосовництво*. Це один із найбільш стабільних негативних симптомів. Має переважно домінантні взаємозв'язки з типовими позитивними (слабкі – з переживанням власних успіхів чи невдач і оптимізмом) та негативними симптомами, крім дратівливості (слабкі – із заздрістю). Після 18 р.в. стрімко зростає, що невластиве жодному негативному симптому: це результат успіхів нереперентних осіб, порівняння їх здобутків із витратами на них. Як наслідок, 19-21 р.в. є найбільш оптимальним, визначаючи надалі хоча незначне, але істотне прогресування, яке виявляється у використанні меркантильних життєвих цінностей, про які хочеться негайно повідомити, особливо успішнішим ровесникам (впливові знайомі, можливість подобатися). У 21-22 рр. можлива тимчасова дестабілізація як результат зневіри в такому способі життя: спроба знайти інші засоби самоствердження (5 РП – після корисливості, дратівливості, індивідуалізму, пізнавальної обмеженості): найбільш сприятливий для локалізації. Однак імовірні невдачі, які супроводжувалися незначущими витратами, спроможні повернути переконаність у попередніх уявленнях – більш безпечних, доступних, і головне – ефективних. Це дедалі стабілізує симптом: у 22-23 рр. (4 РП – після індивідуалізму, хитрості, пізнавальної обмеженості) та з досягненням 23 р.в. (3 РП – після індивідуалізму та хитрості) він зберігає РП 23-24 р.в.

Зарозумілість має переважно домінантні взаємозв'язки з типовими позитивними (слабкі – із умінням самоконтролю) і негативними симптомами, крім заздрості, корисливості, дратівливості (незначущі – з присосовництвом). До досягнення 22 р.в. через виразне прагнення до відвертості істотно не впливає на негативну симптоматику. У попередніх інтервалах, зокрема у 15-16 рр., є найбільшою як реакція самозахисту на власне невміння спілкуватися, кепкування оточення. Згодом поступово спадає під впливом набуття таких умінь, ставши у 20-22 рр. найменшою, де переосмислюються звичні у відносинах норми – прийнятні чи неприйнятні. Якщо зарозумілість самотійно визнається їх необхідним атрибутом, який сприяє успішному входженню в певне мікросередовище (замкнуте, кастове, престижне – справжнє чи придумане), що, у свою чергу, є важливою умовою життєвого успіху, від якого відсутні розчарування, то у 22-23 рр. прогнозується її стрімке зростання (5 РП – після індивідуалізму, хитрості, дратівливості, присосовництва). Одночасно тут перевіряється обрана у 21-22 рр. світоглядна позиція, яка здебіль-

шого заперечує зарозумілість як обов'язкову особистісну ознаку. З 23 р.в. очікуються протилежні тенденції: або їх стабілізація зі збереженням попередньої РП, або зниження до виявів 18-19 рр. (7 РП – після індивідуалізму, хитрості, пристосовництва, корисливості, заздрості, дратівливості). У будь-якому разі значного зниження зарозумілості не передбачається. Навпаки: вона дедалі стабілізується як необхідна умова зниження самокритичності.

Заздрість має слабкі взаємозв'язки з типовими позитивними, крім переживання власних успіхів чи невдач (зворотні), умінням самоконтролю (домінантні) і негативними симптомами (крім зарозумілості та дратівливості). Найбільш стійкий зв'язок з корисливістю, чим визначається неприязне ставлення до оточення. У 19-20 рр. прискорено зростає, але менше, ніж, наприклад, пізнавальна обмеженість, що є результатом порівняння власних успіхів з успіхами оточення, передусім референтного, коли власні негаразди не вважаються значущими, незворотніми, а отже, такими, які можна виправити. Водночас успіхи не-референтних осіб – це основний стимул, який може трансформувати заздрість навіть у вороже ставлення (за аналогічних умов посилюється байдужістю, яка переходить у заздрість). З інших стимулів – це зіставлення власних невдач і успіхів оточення, передусім – не референтного. Тоді у 19-20 рр. вона стабілізується (3 РП – після дратівливості та хитрості), визначаючи свою успішну динаміку. У 20-22 рр. однаково можливі незначне зростання або спад з повторним здобуттям попередньої РП. Найбільш суперечливим є 20-21 р.в., у якому усвідомлюється її значення як особливого засобу для досягнення мети (маніпулювання оточенням), тому він є вирішальним у формуванні сприятливої емоційно-почуттєвої сфери. У протилежному разі після 21 р.в. заздрість стабілізується на рівні 19-20 рр. (3 РП – після корисливості та хитрості). Надалі після незначного спаду, спричиненого власними успіхами, у 22-23 рр. знову очікується прискорене, уже найбільше зростання, яке однак на тлі зростання негативної симптоматики втрачає попередню РП із збереженням в ній істотного впливу (5 РП – після індивідуалізму, хитрості, пристосовництва, корисливості). Надалі прогнозується стабілізація зі збереженням РП останнього вікового інтервалу.

Корисливість має слабкі або зворотні взаємозв'язки з типовими позитивними, крім тих, що в заздрості (домінантні – із умінням самоконтролю) і негативними симптомами, крім зарозумілості й дратівливості (значущі – з пристосовництвом, але передусім – із заздрістю). У 15-24 р.д. має дві стадії: 1) до досягнення 18 р.в., коли стрімко спадає порівняно з попереднім 9-15 р.д.; 2) після досягнення 18 р.в. коли так само аналогічно зростає (4 РП – після впертості як неслухняності, пристосовництва, заздрості). Причина – усвідомлене засвоєння відповідного соціального досвіду, значущість якого визначається успішними досягненнями будь-яких осіб. Отже, 18 р.в. – це межа, за якою розгортається нестабільна і непередбачувана динаміка. Наприклад, у 19-20 р.в. як оптимальному для локалізації започатковується її зниження, спричинене пригляданням до корисних осіб, сумнівами щодо правильності вибору цих осіб як «потрібних». Інакше очікується стрімке зростання (ПРП), надалі разом з дратівливістю визначаючи прогресування всього негативного

симптомокомплексу: стає неприхованою, демонстративною, спрямованою на знецінення вимог оточення, його приниження разом із системною або ситуативною улесливістю окремих, навіть антипатичних осіб, від яких можна мати навіть найменший зиск. Потенційний спад після 22 р.в. зумовлюється переоцінкою значущості її попередніх форм, можливістю набуття нових (часто – це звичайне перенасичення, чим можна похизуватися), після чого розпочинається чергове стрімке зростання з потенційним наближенням до 4 РП (після індивідуалізму, негативізму, пристосовництва).

Супутні негативні симптоми:

Лихослів'я у 19-20 р.в. як оптимальному стрімко зростає порівняно з попереднім інтервалом: від прихованого і ситуативного до публічного, демонстративного, що засвідчує аналогічна стрімка зміна РП. Причина таких змін – суб'єктивне тлумачення ролі дорослого на кшталт «тепер можна не ховатися, ми вже не діти». Відбувається перехід з 12-ї на 6 РП – після впертості як неслухняності, пристосовництва, заздрості, корисливості, хвастоців. Незначний спад або зростання у 20-22 р.в., особливо у 20-21 рр., зумовлюється передусім невизначеною реакцією оточення (схвалення чи несхвалення). Наприклад, при схваленні воно однаково використовується як спосіб самозахисту і нападу, але особливо «просто так»: у змішаних групах перед референтними юнаками. У присутності менших – неприховане, старших – приховане (схожі тенденції мають місце і в юнаків), тим самим розвиваючи свої закономірності, започатковані в підлітковій кризі. Після 23 р.в. прогнозується значне і тривале зростання *лихослів'я*, зумовлене визначеним до себе ставленням – сприятливим чи несприятливим. Надалі очікується адресне зростання, яке може перевищити вияви 19-20 рр. Потім – потенційно зростає як симбіоз прихованого і демонстративного з домінуванням прихованого, указуючи на дискомфорт у відносинах, який поступово їх примітизовує.

Недбалість до 19 р.в. ніколи істотно не впливала на симптоматику, хоча у 19-20 рр. стрімко зростає як результат очікування допомоги від оточення, звичка сподіватися на нього. Також є результатом втоми від постійного самоконтролю. Як наслідок, може трансформуватися з неприхованої в приховану. У 20-21 р.в. як оптимальному для локалізації вдруге спадає: «для інших», тобто усвідомлено (РП зменшується майже вдвічі, а в оточення формується ілюзія охайності). У 21-22 рр. знову очікується зростання вже як неприхованої, часто демонстративної, на що оточення може не реагувати, тому РП, навпаки, – також збільшується вдвічі. Такі суперечливі тенденції досі не були властиві жодному негативному симптому. Очевидно, це переосмислення у 20-22 рр. власних ціннісних норм, які стосуються, зокрема, своєї зовнішності та спілкування: те, що до 20 р.в. уважалось звичним, згодом може не схвалюватися, і навпаки. Тому у 22-23 рр. можливе чергове (найбільше) зростання прихованої або неприхованої недбалості, що залежить від безпосередньої присутності референтних чи нереферентних осіб.

У якості фонового негативного симптому розглянемо хвастоці: починаючи з 19 р.в., вони стрімко спадають, хоча перед цим були найбільшими; це результат їх переосмислення як засобу досягнення мети, особливо в разі

невдач, тому 19-20 р.в. є оптимальним для локалізації. Вирішальним є й наступний період, який однаково визначає стрімкий спад або таке саме зростання, коли ситуативне успішне чи невдале їх використання визначає перспективи. Така невизначеність продовжує зростати, але до 21 р.в. хвастоці втрачають істотний вплив на симптоматику. Відтоді вони стають прихованими, використовуються адресно за необхідності отримання негайного зиску (введення в оману, маскування). Після 21 р.в. через часті життєві невдачі, зміцнення уявлень про оточення як меркантильне і недружнє знову зростають навіть тоді, коли усвідомлюється неминуха перспектива викриття. Загалом їх вплив у негативній симптоматиці може нівелюватися через прогресування передусім типових негативних симптомів.

Висновки і перспективи наступних досліджень

1. Динамічні характеристики кризи 23 років у дівчат, як великої нормативної кризи, є її провідними гендерними пізнавальними орієнтирами щодо суміжних стабільних періодів і потенційних наступних вікових криз (аналогічний висновок стосується іншої статі).

2. Емпірична інформація про симптоматику кризи 23 років – це вихідна пізнавальна основа для пошуку наступних вікових криз вже в дорослому віці, який гіпотетично складається з декількох стабільних періодів, що має стати предметом наступних наукових розвідок.

3. На основі аналізу кризи входження в дорослість та попередніх нормативних криз шкільного віку, зокрема кризи 13 років як її вікового аналогу, виокремлюється чіткий 10-річний цикл щодо повторюваності названих вікових періодів. Це окреслює можливість реальної діагностики та прогнозування вікового розвитку на основі зіставлення конкретних вікових інтервалів з їх конкретними психологічними характеристиками, тим самим заперечуючи декларативний аналіз вікового становлення особистості, що несприятливо впливає на безпосередню практику педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Введение в психологию / Р. Л. Аткинсон, Р. С. Аткинсон, Э. Е. Смит и др. ; пер. с англ. / В. П. Зинченко и др. (общ. ред.). – 15-е межд. изд. – СПб. : Прайм – ЕВРОЗНАК, 2007. – 816 с.
2. *Поліщук В. М.* Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці : базові симптомокомплекси : [монографія] / Валерій Миколайович Поліщук. – Суми : Університетська книга, 2012. – 478 с.
3. *Поліщук В. М.* Динамічні особливості типового симптомокомплексу кризи входження в дорослість у юнаків (чоловіків) / В.М. Поліщук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / гол. ред. С. Д. Максименко. – Видавництво «Фенікс», 2013. – Т. XII. Психологія творчості. – Вип. 18. – С. 213–220.
4. *Поліщук В. М.* Криза 23 років як перехідний період від юнацького віку до вступу в дорослість (дівчата) / В.М. Поліщук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / гол. ред. С. Д. Максименко. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. – Т. VI. Психологія обдарованості. – Вип. 6. – С. 160–167.

5. *Поліщук В. М.* Криза входження в дорослість як перехідний період від юнацького віку до вступу у дорослість / В. М. Поліщук // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – № 9. – С. 1–6.
6. *Санникова О. П.* Кризис личности: попытка типологии / О. П. Санникова // Наука і освіта. – 2006. – № 5. – С. 66–70.
7. *Титаренко Т. М.* Испытание кризисом: Одиссея преодоления / Татьяна Михайловна Титаренко. – [2-е изд., испр.]. – М. : Когито-Центр, 2010. – 304 с.

Поліщук В. Н. ДИНАМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СИМПТОМОКОМПЛЕКСА КРИЗИСА ВХОЖДЕНИЯ ВО ВЗРОСЛОСТЬ (ДЕВУШКИ)

По результатам эмпирического исследования в контексте концепции симптомокомплексов возрастных кризисов рассматривается содержание отдельных базовых симптомов кризиса 23 лет, или кризиса вхождения во взрослость, у девушек. Характеристики ее симптомов есть ведущими познавательными ориентирами процесса возрастного развития сравнительно со смежными стабильными периодами и предыдущими возрастными кризисам (прежде всего – кризисом 17 лет), а также потенциально последующими возрастными кризисами. Эти симптомы определяют возрастное место личности в возрастном развитии, что есть необходимым условием доказательного дифференцированного индивидуального социального влияния на личность в конкретном возрастном интервале.

Ключевые слова: *вхождение во взрослость, кризис 23 лет, переживание, симптом.*

Polishchuk V. M. DYNAMIC PECULIARITIES OF COMPLEX OF SYMPTOMS OF ENTERING THE ADULTHOOD CRISIS (GIRLS)

The author considers the essence of individual basic symptoms of the 23 year-olds' crisis, or entering the adulthood crisis of young girls, according to the results of empirical research in the context of age-related crises complexes of symptoms' conception. Characteristics of its symptoms are the leading cognitive orientations while compared with the adjacent stable periods and previous age-related crises (first of all - the 17 year-olds' crisis), as well as with potentially subsequent age-related crises. They determine the age-related place of a person in the age-related development, which is a necessary condition of a persuasive differentiated individual social impact on a person in a particular age-related range.

Keywords: *entering the adulthood, 23 year-olds' crisis, passing through, symptom.*

УДК 159.9+340.68

Пономаренко В. В. (г. Киев)

РЕГУЛЯЦИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ВОЛЕВОГО СОСТОЯНИЯ АДВОКАТОВ

В статье рассматриваются психологические особенности регуляции эмоционально-волевого состояния будущих адвокатов и профессионалов, сознательной саморегуляции своего правового поведения в области выполнения служебных обязанностей, профессионального взаимодействия с сотрудниками, руководителями и представителями различных слоев населения.

Ключевые слова: *психологические качества личности адвоката, эмоции, воля, самоорганизация, самоконтроль, функции эмоций, эмоциональные процессы, регуляция эмоционально-волевого состояния.*

Постановка проблемы. *Важнейшую роль в развитии личности адвоката должна сыграть рационально построенная система нравственного, трудо-*